

Utdanningsdirektoratet

Oslo, 17. april 2018

KRLE/RE – siste utkast til kjerneelementer Høringssvar fra IKO - Kirkelig pedagogisk senter

IKO - Kirkelig pedagogisk senter har noen merknader til kjerneelementene. De er sortert som merknader til utkastet som helhet, merknader som går direkte til det enkelte kjerneelement og merknader til integrasjonen av verdigrunnet i utkastet.

Merknader til utkastet som helhet

Mangfold vs. system

I siste utkast til kjerneelementer for KRLE/RE understrekes mangfold og kompleksitet innenfor religioner og livssyn, og det er et mål at elevene skal forstå religioner og livssyn som sammensatte fenomener. Verdensreligionsmodellen avvises som styrende prinsipp. IKO ser kvaliteter ved fokus på det sammensatte, men ser også at en kan miste noe viktig ved en så betydelig endring som dette.

Fordelen med modeller er at de forenkler det komplekse og gir en hjelp til å systematisere og se mønstre. De er en hjelp til forståelse. Spørsmålet er dermed om det kan bli for lite innføring i religioner som helhetlige systemer – noe som kan vanskeliggjøre forståelse. Vektlegges det pedagogiske behovet for forenkling og oversikt tilstrekkelig?

Dersom en ser på et tema og sammenlikner dette i ulike religioner, uten å etablere en forståelse av at religioner også er helhetlige systemer, kan det også vanskeliggjøre forståelsen av en religion som en meningsfull, helhetlig verdensanskuelse og praksis. Det er derfor viktig at religioner også formidles som helhetlige systemer og at det gis den forenkling som trengs for forståelse.

Kulturarv

I presentasjonen av de nye kjerneelementene på Utdanningsdirektoratets sider sies at det skjer en endring «fra kjennskap til kulturarv til å undersøke den». Spørsmålet er om dette i stor nok grad er i tråd med formålparagrafens føring om at «Opplæringa skal bidra til å utvide kjennskapet til og forståinga av den nasjonale kulturarven».

**IKO - Kirkelig
pedagogisk senter**

Besøksadresse:
Colletts gate 43
0456 Oslo

Postadresse:
Postboks 2623
0131 Oslo

T: +47 22 59 53 00
E: iko@iko.no
W: www.iko.no

Dersom en begrenser seg til å få kjennskap til de delene av kulturarven en har kapasitet til å undersøke ordentlig, kan det bli knapt med kjennskap til kulturarven. Det å ha et visst repertoar en kjenner til, uavhengig av om en har undersøkt det inngående, er viktig for samfunnets felles referanserammer. Derfor mener IKO at faget bør stimulere både kjennskap til og undersøkning av kulturarven.

KRLE og det religiøse barnet

KRLE er et fag hvor det er uhyre viktig å være nennsom slik at det formidles en aksepterende holdning til barns og unges religion og religionstilhørighet – og ikke utilbørlig mengde utfordring av eget/familiens livssyn. IKO vil stille spørsmål om dette hensynet er nok reflektert i utkastet. I barnehagens rammeplan fra 2006 står det at «Internasjonale konvensjoner og norsk lov vektlegger både foreldrenes rett til å oppdra barn i henhold til sin religion eller sitt livssyn og barns rett til å bli kjent med samfunnet de vokser opp i. Internasjonale bestemmelser og norsk lovgivning gir beskyttelse mot religiøs og kulturell diskriminering. Barn skal ikke bli utfordret til å ta standpunkt til religiøse oppfatninger eller retninger. Barnehagen må påse at barna ikke kommer i lojalitetskonflikt mellom hjemmet og barnehagen.» (s 9)

Er dette prinsipielt annerledes for en seksåring som har begynt på skolen enn en seksåring som fortsatt går i barnehagen? Hvis også seksåringer i skolen skal slippe en slik lojalitetskonflikt eller utilbørlig press mot egen religion/eget livssyn - hvordan kan en legge til rette for det? IKO vil melde dette inn som et viktig anliggende i det videre arbeidet med KRLE-faget.

Vekting av kjerneelementer. Det er fem kjerneelementer, og det sies ikke noe om vektningen av dem - men det burde kanskje sies? Vi ser at elementene henger sammen, men dersom en leser dette som fem deler som skal vektet like mye, virker det som om faget får en vridning der kritisk utforskning og reflekterende samtale tar over mye av plassen til kjennskap til/kunnskap om ulike dimensjoner ved religioner og livssyn. En trenger kunnskap/forståelse som grunnlag for refleksjon og å utforske ulike perspektiver, og slik vi ser det er det første kjerneelementet som tyngst/størst. Det kan være bra å si noe om.

Historiens plass. IKO vil stille et spørsmål om hvorvidt historiske perspektiver er reflektert inn godt nok. Vi støtter at faget skal ha et samtidfokus, men vil understreke at det historiske perspektivet er viktig for å forstå religion og for religiøses selvforståelse. Bør dette reflekteres tydeligere?

Bakgrunnsdokument vs. kjerneelementpresentasjon. IKO vil også spille inn at det med fordel kan vurderes om noen av formuleringene fra bakgrunnsdokumentet om kristendommens plass bør innlemmes i selve kjerneelementframlegget.

Kommentarer til de ulike kjerneelementene

Kjerneelement 1: Forståelse for religioner og livssyn

Framlegget foreslår å fokusere lokalt på 1.-4. trinn, nasjonalt på mellomtrinnet og globalt på ungdomstrinnet. Dette framstår på noen måter som et godt grep, men IKO ser også utfordringer. For det første vil en 6-åring og 15-åring stille veldig ulike spørsmål og utvikle ulik forståelse på bakgrunn av utforskning av religion og livssyn lokalt. IKO mener det er viktig at også elever på høyere årstrinn får møte religion i sitt nærmiljø for å kunne få en modnere forståelse av og refleksjon over eget møte med lokal tros- og livssynsvirkelighet. Å begrense det lokale fokuset til de laveste trinnene gir for liten mulighet til dette. Det sies i begrunnelsen at «samtidig bør forbindelseslinjen mellom nivåene trekkes», men IKO stiller seg spørrende til om denne formuleringen gir nok rom for også møter med lokal tros- og livssynsrealitet på høyere alderstrinn. For det andre ser vi at de store forskjellene i tros- og livssynslandskap i dette landet vil gi store forskjeller i hvilken kunnskap de yngste elevene får. Det kan ha både praktiske og forståelsesmessige omkostninger. For det tredje undres vi på om det ikke er en praktisk utfordring knyttet til lærerkompetanse. På mange måter kan det å arbeide med lokalt perspektiv på tro og livssyn være mer utfordrende enn nasjonalt/globalt perspektiv, blant annet fordi en i mindre grad kan støtte seg på læreverk. Å lykkes avhenger dermed i svært stor grad av kompetansen til KRLE-lærere, mens prognoser peker mot mangel på fagutdannede lærere. IKO ønsker selvsagt at KRLE-lærerkompetansen styrkes, men mistenker at det per nå er urealistisk å få dette til på en god måte?

Kjerneelement 2: Utforsking av religioner og livssyn

IKO verdsetter formuleringen i forslaget som sier at «Kjerneelementet *utforsking av religioner og livssyn* med ulike metoder innebærer at eleven skal undersøke og utforske religioner og livssyn som sammensatte fenomener. Sentrale metoder er å arbeide med tekster (i vid forstand), observere, samtale om og sammenlikne religiøse og livssynsmessige uttrykk.». Men både i begrunnelsesdokumentet og i deler av det som sies om hva en skal jobbe med på hvilke årstrinn, ser vi en klar svakhet knyttet til metode. Det dreier seg primært om at det kan virke som om teologiske metoder og perspektiver ikke skal anvendes i faget, med konsekvenser for hvordan faget reelt sett kan gi rom for elevers innenfraperspektiv og aksept for det å være religiøs.

I bakgrunnsdokumentet står det om hele kjerneelementet at «Prinsipper hentet fra religionsvitenskapelige metoder brukes til beskrivelse, utforsking og analyse av religiøse og livssynsmessige uttrykk», og i selve kjerneelementframlegget framheves sammenlikning som metode for ungdomstrinnet. Ut fra dette virker det som om KRLE-faget metodisk ikke lenger knytter seg til andre vitenskapsfag enn religionsvitenskap. I presentasjonsvideoen på utdanningsdirektoratets nettsider sier Geir Skeie riktig nok ikke religionsvitenskapelige metoder, men «religionsforskningens ulike metoder», og under vg3 står det i framlegget «religionsfaglige metoder». Dette er formuleringer som kan forstås breiere enn «religionsvitenskapelige metoder», men det er ikke klart. IKO mener at det er svært viktig at det blir et breiere tilfang av metoder enn de tradisjonelt religionsvitenskapelige, og at dette bør komme klart fram.

IKO - Kirkelig pedagogisk senter

Besøksadresse:
Colletts gate 43
0456 Oslo

Postadresse:
Postboks 2623
0131 Oslo

T: +47 22 59 53 00
E: iko@iko.no
W: www.iko.no

KRLE er et fag som knytter seg til flere vitenskapsfag enn religionsvitenskap, og det er viktig at det også gjør det i framtida. Religionsvitenskap er et mangfoldig fag, men det er i mange profileringer kjent for metodologisk ateisme, at en utforsker religion som menneskelige fenomener og ikke forholder seg til spørsmål om sannhet. Om dette blir den dominerende tilnæringsmåten i et klasserom, da kan faget signalisere at den eneste måten å forholde seg faglig til religion på, den i praksis eneste anerkjente, gyldige eller plausible måten å nærme seg feltet på, er å ikke nærme seg tekster og praksiser som «sanne» og å ikke tro på eller helligholde religiøse uttrykk. Hvis dette blir resultatet, nærmer en seg en praksis som i effekt forkynner det sekulære som det gyldige. Det kan gjøre det vanskelig for elever å både finne rom og aksept for egen religiøsitet og også kunne gjøre det vanskelig for ikke-religiøse elever å anerkjenne andres religiøsitet. (Vi vil forøvrig vise til artikkelen «Religionskritikk i klasserommet. Fag, kritikk og ontologi i norsk skule» av Øystein Brekke i kommende nummer av tidsskriftet Prismet. Artikkelen gir gode og faglig utbredte problematiseringer beslektet med dette.)

Uten å kunne gå langt inn i en diskusjon om hva som kjennetegner teologiske vs. religionsvitenskapelige tilnæringer, mener IKO at det er nødvendig med rom i KRLE/RE for ulike teologiske arbeidsmåter og faglige perspektiver i møte med teksttolkning, forståelse av religiøs praksis, materielle uttrykk osv. Elever bør bli kjent med teologiske tolkninger og arbeidsmåter som del av det å få forståelse for religioner. KRLE-faget støtter seg også til flere vitenskapsfag enn teologi, men eksempelvis er filosofisk samtale allerede tydelig tilstede i kjerneelementene. Vi ser det derfor som mest prekært at også teologiske perspektiver (ikke bare kristen teologi) understrekes som et faglig perspektiv med aktuelle metoder som kan anvendes i faget. På denne bakgrunnen ser vi også at det er problematisk om det blir en rendyrking av sammenliknende perspektiver på de høyere alderstrinnene.

Kjerneelement 3: eksistensielle spørsmål

IKO foreslår at man omtaler menneskers meningssøken i presens. Når det sies «ulike måter mennesker *har nærmet seg* spørsmål om mening, identitet og virkelighetsbilde gjennom religioner, livssyn, etikk og filosofi» (vår kursivering), i fortidsform, mener vi det underkommuniseres at dette også er nåtidige og aktuelle kilder til mulige svar på eksistensielle spørsmål. Selvsagt er dette historisk forankret, men det bør gjøres tydelig at tilnæringsmåter fra religion, livssyn og filosofi ikke bare er historisk interessante, men reelle og aktuelle nåtidige tilnæringsmåter. I nåværende læreplan står det at kunnskap om religion og livssyn og deres funksjon som tradisjon *og som aktuelle kilder til tro, moral og livstolkning* står sentralt (vår kursivering), og i begrunnelsesdokumentet står det at «faget fokuserer på hvordan en kan forstå religion og livssyn som viktig for mennesker i hverdag og høytid». Dette aktuelle perspektivet mener vi også bør være svært tydelig her.

**IKO - Kirkelig
pedagogisk senter**

Besøksadresse:
Colletts gate 43
0456 Oslo

Postadresse:
Postboks 2623
0131 Oslo

T: +47 22 59 53 00
E: iko@iko.no
W: www.iko.no

Konkretiseringene i kjerneelement 3 framstår som uheldige. Under 1. - 10. trinn står det listet opp svært konkrete tematikker, og formuleringene er langt mer konkrete enn i de foregående kjerneelementene. Dersom en skal legge seg på en konkretiseringsgrad som dette, mener vi det mangler en del tema - som mening, håp, rettferdighet, ondt, godt, kjærlighet, lykke og ulykke, for å nevne noen. IKO anbefaler en mer generell formulering her. Dersom en likevel lander på å konkretisere innhold, bør listen utvides noe. Det bør også gjøres tydelig at dette er eksempler, og ikke en uttømmende liste.

Formuleringen under vg3 kan leses som at en her ikke skal forholde seg til konkrete spørsmål, kun metoder. Det kan vurderes å tydeliggjøre at en skal bruke metodene for å arbeide med aktuelle spørsmål, ikke bare bli kjent med metodene i og for seg.

Kjerneelement 4: Kunne ta andres perspektiv

IKO mener at benevnelsen av dette kjerneelementet, «kunne ta andres perspektiv», bør endres. Beskrivelsen av innholdet i dette kjerneelementet er godt når det sies at faget skal gi «mulighet for å utvikle egne synspunkter og holdninger i møte med andre gjennom innenfra- og utenfra-perspektiver og gjennom dialog og refleksjon over likheter og forskjeller». Her sies det klart at det handler om å utvikle egne synspunkter og holdninger gjennom å prøve ut ulike posisjoner og være i dialog og refleksjon. I motsetning til i kjerneelement-benevnelsen blir det her tydelig at det ikke er snakk om å forlate sitt eget ståsted, men jobbe med og søke å forstå både eget og andres. Vi mener derfor at en bedre benevnelse på dette kjerneelementet vil være eksempelvis «forståelse for eget og andres perspektiv» eller «utforske eget og andres perspektiv».

På liknende måte som i kjerneelement 3 er det her noe som framstår som uheldig med hensyn til konkretiseringsgrad. Når refleksjoner om kjønn og seksualitet nevnes, leser vi det som at det kan dreie seg om en refleksjon om situerthet. I så fall er det langt flere aspekter som burde trekkes fram og en liste som kjønn, klasse, alder, sosial status, legning, minoritet/majoritet osv kunne vært mer passende. Men kanskje et mer generalisert begrep er bedre? Vi stusser på samme måte også over formuleringen i den innledende teksten der kjønn knyttes til mangfoldskompetanse, sammen med urfolksperspektiver: en bør nevne flere eksempler enn kjønn på hva som skaper mangfold av erfaringer og vilkår, eller gjøre det mindre konkret.

**IKO - Kirkelig
pedagogisk senter**

Besøksadresse:
Colletts gate 43
0456 Oslo

Postadresse:
Postboks 2623
0131 Oslo

T: +47 22 59 53 00
E: iko@iko.no
W: www.iko.no

Kjerneelement 5: etikk

Både innholdsbeskrivelse og progresjonsskisse i dette kjerneelementet ser bra ut.

Verdigrunnlaget

Verdigrunnlaget i overordnet del skal integreres tydeligere i fagene. IKO kan ikke se at dette er gjort på en tilfredsstillende måte i dette framlegget.

Når framlegget refererer verdigrunnlaget i overordnet del, forholder det seg til titlene på de ulike delkapitlene i overordnet del.

Men verdigrunnet i overordnet del er ikke synonymt med delkapittel-titlene. Verdigrunnet i overordnet del er å finne i skolens formålparagraf. Dette slås også fast i første setningen av «Opplærings verdigrunnlag» i den overordnede delen: «Skolen skal bygge sin praksis på verdiene i opplæringslovens formålparagraf» (s 5), og i innledningen til overordnet del refereres formålparagrafen og det sies at funksjonen til overordnet del er å utdype verdigrunnet i opplæringslovens formålparagraf (s 2). Ut fra dette mener vi at framlegget til kjerneelementer bør se på formålparagrafens verdiformuleringer og utdypningen av disse i overordnet del, ikke utelukkende kapitlene/kapittel-titlene i overordnet del.

Når en ser på formålparagrafen, blir det tydelige at det er flere verdier som nå ikke er nevnt eller relatert til, som bør tematiseres. Det gjelder særlig åndsfrihet, nestekjærlighet, tilgivelse, likeverd og solidaritet, som ikke eller knapt er dekt av det som nå tematiseres. Dette er verdier som er sentrale for KRLE/RE, som enkelt kan knyttes til de foreliggende kjerneelementene og dels til faget som helhet, og som absolutt bør nevnes når en tematiserer hvordan faget forholder seg til verdigrunnet. For eksempel mener vi at åndsfrihet er en svært sentral verdi for faget og tett knyttet til formålet med faget som helhet, at solidaritet, nestekjærlighet og tilgivelse henger sammen med kjerneelementet etisk refleksjon, og at det å forstå egne og andres perspektiver har med både likeverd og solidaritet (og åndsfrihet) å gjøre.

IKO mener i tillegg at det er på sin plass å tematisere formålparagrafen tilknytning av disse verdiene til ulike religioner og livssyn siden dette er et religions- og livssynsfag.

Vennlig hilsen

**IKO - Kirkelig
pedagogisk senter**

Besøksadresse:
Colletts gate 43
0456 Oslo

Postadresse:
Postboks 2623
0131 Oslo

T: +47 22 59 53 00
E: iko@iko.no
W: www.iko.no

